

THE ALIGNMENT OF ETHICS CURRICULUM CONTENT WITH KEY QUALITIES, GENERAL COMPETENCIES AND SPECIFIC COMPETENCES IN PRIMARY EDUCATION

Nguyen Thi Viet Ha*¹, Bui Ngoc Diep²,
Nguyen Thi Thu³, Nguyen Thi Thu Thao⁴

* Corresponding author
Email: hanv@gesd.edu.vn

² Email: diepbn@gesd.edu.vn

³ Email: thunt@gesd.edu.vn

⁴ Email: thaontt@gesd.edu.vn

^{1,2,3,4} The Vietnam National Institute
of Education Sciences

101 Tran Hung Dao, Hoan Kiem, Hanoi, Vietnam

Received: 10/10/2024

Revised: 30/10/2024

Accepted: 27/11/2024

Published: 25/01/2025

Abstract: The 2018 General Education Program defined the expected outcomes for five key qualities and three general competencies; the subject programs defined the expected outcomes for specific competencies. This raises the question: how does the curriculum content of subjects in general, and the Ethics in particular, align with these outcomes? Examining this alignment is essential for the development and improvement of the general education program. Through document review, analysis of subject curriculum content and expert consultation, this article presents the alignment of the Ethics curriculum content for primary school with the expected outcomes for key qualities and general competences in the 2018 General Education Program, as well as specific competences in subject curriculum. Based on this analysis, the article proposes adjustments and additions to some expected outcomes related to qualities, general competencies, and specific competencies in the Ethics curriculum to ensure closer alignment.

Keywords: *Alignment, qualities, general competencies, specific competencies, Ethics subject, Primary education.*

SỰ ĐÁP ỨNG CỦA NỘI DUNG CHƯƠNG TRÌNH MÔN ĐẠO ĐỨC CẤP TIỂU HỌC VỚI PHẨM CHẤT, NĂNG LỰC CHUNG VÀ NĂNG LỰC ĐẶC THÙ

Nguyễn Thị Việt Hà*¹, Bùi Ngọc Diệp²,
Nguyễn Thị Thu³, Nguyễn Thị Thu Thảo⁴

* Tác giả liên hệ:
Email: hanv@gesd.edu.vn

² Email: diepbn@gesd.edu.vn

³ Email: thunt@gesd.edu.vn

⁴ Email: thaontt@gesd.edu.vn

^{1,2,3,4} Viện Khoa học Giáo dục Việt Nam

101 Trần Hưng Đạo, Hoàn Kiếm, Hà Nội, Việt Nam

Nhận bài: 10/10/2024

Chỉnh sửa xong: 30/10/2024

Chấp nhận đăng: 27/11/2024

Xuất bản: 25/01/2025

Tóm tắt: Chương trình Giáo dục phổ thông 2018 - Chương trình tổng thể đã xác định và xây dựng yêu cầu cần đạt cho 5 phẩm chất chủ yếu, 3 năng lực chung; chương trình các môn học đã xác định và xây dựng yêu cầu cần đạt cho các năng lực đặc thù. Vậy, nội dung chương trình các môn học nói chung, môn Đạo đức nói riêng đáp ứng như thế nào với các yêu cầu cần đạt về phẩm chất, năng lực chung và năng lực đặc thù? Nghiên cứu sự đáp ứng của nội dung chương trình môn học với các yêu cầu cần đạt về phẩm chất, năng lực chung, năng lực đặc thù là việc làm cần thiết giúp phát triển và hoàn thiện Chương trình Giáo dục phổ thông. Bằng phương pháp hồi cứu tư liệu, rà soát yêu cầu cần đạt của chương trình môn học với các yêu cầu cần đạt về phẩm chất, năng lực, kết hợp với phương pháp chuyên gia, bài viết trình bày sự đáp ứng của nội dung Chương trình môn Đạo đức cấp Tiểu học với các yêu cầu cần đạt về phẩm chất chủ yếu, năng lực chung trong Chương trình Giáo dục phổ thông tổng thể và năng lực đặc thù trong chương trình môn học, từ đó đề xuất điều chỉnh/bổ sung một số yêu cầu cần đạt về phẩm chất, năng lực chung, năng lực đặc thù và bổ sung một số yêu cầu cần đạt trong Chương trình môn Đạo đức cấp Tiểu học cho phù hợp hơn với các phẩm chất và năng lực.

Từ khóa: *Đáp ứng, phẩm chất, năng lực chung, năng lực đặc thù, môn Đạo đức, cấp Tiểu học.*

1. Đặt vấn đề

Chương trình Giáo dục phổ thông - Chương trình tổng thể (2018) đã xác định 05 phẩm chất chủ yếu (yêu nước; nhân ái; chăm chỉ; trung thực; trách nhiệm) và 03 năng lực chung (tự chủ và tự học; giao tiếp và hợp tác; giải quyết vấn đề và sáng tạo) (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018). Chương trình cũng nêu: Tất cả các môn học và hoạt động giáo dục đều góp phần hình thành, phát triển cho học sinh 05 phẩm chất và 03 năng lực chung này. Chương trình môn Giáo dục công dân nói chung, Chương trình môn Đạo đức ở Tiểu học nói riêng cũng xác định hình thành và phát triển cho học sinh 03 năng lực đặc thù là: Điều chỉnh hành vi; Phát triển bản thân; Tìm hiểu và tham gia hoạt động kinh tế - xã hội (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018). Các phẩm chất, năng lực chung và năng lực đặc thù sẽ được chuyển tải thông qua các thành tố của chương trình môn học, đặc biệt là nội dung dạy học. Vì vậy, việc nghiên cứu mức độ đáp ứng của nội dung chương trình các môn học nói chung, môn Đạo đức cấp Tiểu học nói riêng với các yêu cầu cần đạt về phẩm chất, năng lực chung, năng lực đặc thù là việc làm cần thiết, giúp phát triển và hoàn thiện chương trình.

2. Phương pháp nghiên cứu

Để nghiên cứu mức độ đáp ứng của nội dung Chương trình môn Đạo đức cấp Tiểu học với phẩm chất, năng lực chung, năng lực đặc thù (năng lực môn học), nhóm nghiên cứu đã sử dụng phương pháp hội cứu tư liệu, rà soát văn bản chương trình tổng thể, văn bản chương trình môn học, xây dựng bảng ma trận để kết nối các yêu cầu cần đạt của phẩm chất/năng lực chung/năng lực đặc thù với các yêu cầu cần đạt của nội dung Chương trình môn Đạo đức cấp Tiểu học (Bùi Ngọc Diệp và cộng sự, 2024). Sau khi đã xây dựng được bảng ma trận, nhóm nghiên cứu tiến hành phân tích, tìm ra những ưu điểm, hạn chế về sự đáp ứng của nội dung chương trình môn học và hỏi ý kiến các chuyên gia là tổng chủ biên, tác giả chương trình môn Giáo dục công dân; tổng chủ biên, tác giả một số bộ sách giáo khoa môn Đạo đức để kiểm chứng kết quả nghiên cứu.

3. Kết quả nghiên cứu

3.1. Giới thiệu chung về yêu cầu cần đạt của phẩm chất, năng lực chung và năng lực đặc thù trong môn Đạo đức

Mỗi phẩm chất, năng lực chung, năng lực đặc thù trong chương trình được xây dựng theo cách: Xác định tên phẩm chất/năng lực; Xác định các thành tố của mỗi phẩm chất/năng lực; Xây dựng các yêu

cầu cần đạt cho mỗi thành tố của phẩm chất/năng lực. Các yêu cầu cần đạt của phẩm chất/năng lực được xây dựng từ cấp Tiểu học đến cấp Trung học phổ thông. Các yêu cầu cần đạt này được xây dựng chung cho mỗi cấp chứ không xây dựng riêng cho từng lớp. Các yêu cầu cần đạt được xây dựng theo hướng đồng tâm, phát triển. Ví dụ:

- *Phẩm chất Nhân ái*, ở thành tố "Yêu quý mọi người" - một trong những yêu cầu cần đạt cho mỗi cấp học là: cấp Tiểu học - "Yêu thương, quan tâm, chăm sóc người thân trong gia đình"; cấp Trung học cơ sở - "Trân trọng danh dự, sức khỏe và cuộc sống riêng tư của người khác"; cấp Trung học phổ thông - "Quan tâm đến mối quan hệ hài hòa với những người khác".

- *Năng lực Tự chủ và tự học* (Năng lực chung), ở thành tố "Tự lực" - một trong những yêu cầu cần đạt cho mỗi cấp học là: cấp Tiểu học - "Tự làm được những việc của mình ở nhà và ở trường theo sự phân công, hướng dẫn"; cấp Trung học cơ sở - "Biết chủ động, tích cực thực hiện những công việc của bản thân trong học tập và trong cuộc sống; không đồng tình với những hành vi sống dựa dẫm, ỷ lại"; cấp Trung học phổ thông - "Luôn chủ động, tích cực thực hiện những công việc của bản thân trong học tập và trong cuộc sống; biết giúp đỡ người sống ý lại vươn lên để có lối sống tự lực".

- *Năng lực Điều chỉnh hành vi* (Năng lực đặc thù), ở thành tố "Điều chỉnh hành vi" - một trong những yêu cầu cần đạt cho mỗi cấp học là: cấp Tiểu học - "Bước đầu biết điều chỉnh và nhắc nhở bạn bè điều chỉnh cảm xúc, thái độ, hành vi, thói quen của bản thân phù hợp với chuẩn mực hành vi đạo đức, pháp luật và lứa tuổi; không nói hoặc làm những điều xúc phạm người khác; không mãi chơi, làm ảnh hưởng đến việc học hành và các việc khác; biết sửa chữa sai sót, khuyết điểm trong học tập và sinh hoạt hằng ngày"; cấp Trung học cơ sở - "Tự điều chỉnh và nhắc nhở, giúp đỡ bạn bè, người thân điều chỉnh được cảm xúc, thái độ, hành vi phù hợp với chuẩn mực đạo đức, pháp luật và lứa tuổi; sống tự chủ, không đua đòi, ăn diện lãng phí, nghịch ngợm, càn quấy, không làm những việc xấu (bạo lực học đường, mắc tệ nạn xã hội,...); biết rèn luyện, phát huy ưu điểm, khắc phục hạn chế của bản thân, hướng đến các giá trị xã hội"; cấp Trung học phổ thông - "Tự điều chỉnh và nhắc nhở, giúp đỡ người khác điều chỉnh được cảm xúc, thái độ, hành vi phù hợp với chuẩn mực đạo đức, pháp luật trong thực hiện quyền, nghĩa vụ công dân và thực hiện đường lối, chủ trương của Đảng,

Nhà nước về kinh tế - xã hội”.

Như vậy, các yêu cầu cần đạt của phẩm chất/năng lực được xây dựng theo định hướng tạo nền tảng ở cấp dưới, mở rộng, phát triển ở những cấp cao hơn. Các yêu cầu cần đạt cho cấp Tiểu học chỉ yêu cầu ở mức độ ban đầu, ở phạm vi gần gũi với cuộc sống của học sinh; phù hợp với mức độ nhận thức và hành động của các em; vừa sức đối với học sinh tiểu học.

3.2. Sự đáp ứng của nội dung, yêu cầu cần đạt Chương trình môn Đạo đức cấp Tiểu học so với phẩm chất

Ưu điểm: Môn Đạo đức ở cấp Tiểu học là môn học chủ đạo trong việc hình thành phẩm chất cho học sinh, nội dung chương trình có mạch giáo dục đạo đức được xây dựng theo 05 phẩm chất chủ yếu. Vì vậy, nội dung Chương trình môn Đạo đức ở cấp Tiểu học hầu như đáp ứng được các phẩm chất mà Chương trình tổng thể đã quy định. Cụ thể như sau:

- Chương trình môn Đạo đức đáp ứng đầy đủ các phẩm chất và các thành tố của mỗi phẩm chất.

- Có những biểu hiện của phẩm chất được thể hiện liên tục ở tất cả các lớp trong Chương trình môn Đạo đức. Ví dụ: Biểu hiện “Có ý thức giữ gìn vệ sinh, rèn luyện thân thể, chăm sóc sức khỏe” thuộc thành tố “Có trách nhiệm với bản thân” của phẩm chất Trách nhiệm thể hiện trong yêu cầu cần đạt ở tất cả các lớp của Chương trình môn Đạo đức cấp Tiểu học (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018).

Hạn chế: Mặc dù nội dung giáo dục đạo đức trong Chương trình môn Đạo đức cấp Tiểu học được xây dựng dựa trên 05 phẩm chất nhưng mức độ đáp ứng với từng yêu cầu cần đạt (biểu hiện) của phẩm chất là khác nhau. Cụ thể như sau:

- **Phẩm chất Yêu nước** (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018):

- + Biểu hiện “Yêu thiên nhiên và có những việc làm thiết thực bảo vệ thiên nhiên” chỉ tương thích với yêu cầu cần đạt trong Chương trình môn Đạo đức lớp 2.

- + Biểu hiện “Yêu quê hương, yêu Tổ quốc, tôn trọng các biểu trưng của đất nước” chỉ có yêu cầu cần đạt trong Chương trình môn Đạo đức lớp 2, lớp 3 đáp ứng Chương trình Giáo dục phổ thông 2018.

- + Biểu hiện “Kính trọng, biết ơn người lao động, người có công với quê hương, đất nước; tham gia các hoạt động đền ơn, đáp nghĩa đối với những người có công với quê hương, đất nước” chỉ được thể hiện trong yêu cầu cần đạt của Chương trình môn Đạo

đức lớp 2, lớp 4 và lớp 5.

Chương trình môn Đạo đức có chủ đề “Yêu thương gia đình” (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018) xếp ở mạch nội dung yêu nước. Tuy nhiên, khi đối chiếu với các biểu hiện của phẩm chất Yêu nước thì không tương thích với biểu hiện nào.

Trong 5 phẩm chất, các phẩm chất Nhân ái, Chăm chỉ, Trách nhiệm đều có các thành tố/phẩm chất thành phần. Tuy nhiên, phẩm chất Yêu nước lại không có phẩm chất thành phần.

- **Phẩm chất Nhân ái** (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018):

- + Biểu hiện “Yêu thương, quan tâm, chăm sóc người thân trong gia đình” chỉ tương thích với yêu cầu cần đạt trong Chương trình môn Đạo đức lớp 1.

- + Biểu hiện “Yêu quý bạn bè, thầy cô; quan tâm, động viên, khích lệ bạn bè” chỉ được thể hiện trong yêu cầu cần đạt của Chương trình môn Đạo đức lớp 2, lớp 4.

- + Biểu hiện “Tôn trọng người lớn tuổi; giúp đỡ người già, người ốm yếu, người khuyết tật; nhường nhịn và giúp đỡ em nhỏ” chỉ tương thích với yêu cầu cần đạt trong Chương trình môn Đạo đức lớp 3.

- + Biểu hiện “Biết chia sẻ với những bạn có hoàn cảnh khó khăn, các bạn ở vùng sâu, vùng xa, người khuyết tật và đồng bào bị ảnh hưởng của thiên tai” chỉ thể hiện trong yêu cầu cần đạt của Chương trình môn Đạo đức lớp 2 và lớp 4.

- + Biểu hiện “Tôn trọng sự khác biệt của bạn bè trong lớp về cách ăn mặc, tính nết và hoàn cảnh gia đình” chỉ thể hiện trong yêu cầu cần đạt của Chương trình môn Đạo đức lớp 5.

- + Biểu hiện “Không phân biệt đối xử, chia rẽ các bạn” chỉ tương thích với yêu cầu cần đạt của Chương trình môn Đạo đức lớp 4 và lớp 5.

- + Biểu hiện “Sẵn sàng tha thứ cho những hành vi có lỗi của bạn” không tìm thấy yêu cầu cần đạt nào trong Chương trình môn Đạo đức phù hợp.

- **Phẩm chất Chăm chỉ** (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018):

- + Biểu hiện “Đi học đầy đủ, đúng giờ” chỉ thể hiện trong yêu cầu cần đạt của Chương trình môn Đạo đức lớp 1.

- + Biểu hiện “Thường xuyên hoàn thành nhiệm vụ học tập” chỉ thể hiện trong yêu cầu cần đạt của Chương trình môn Đạo đức lớp 1, lớp 3 và lớp 5.

- + Biểu hiện “Ham học hỏi, thích đọc sách để mở rộng hiểu biết” chỉ tương thích với yêu cầu cần đạt trong Chương trình môn Đạo đức lớp 3.

+ Biểu hiện “Có ý thức vận dụng kiến thức, kĩ năng học được ở nhà trường vào đời sống hằng ngày” chỉ có yêu cầu cần đạt trong Chương trình môn Đạo đức lớp 5 đáp ứng.

+ Biểu hiện “Thường xuyên tham gia các công việc của gia đình vừa sức với bản thân” chỉ thể hiện trong yêu cầu cần đạt của Chương trình môn Đạo đức lớp 1, lớp 2 và lớp 4.

+ Biểu hiện “Thường xuyên tham gia các công việc của trường lớp, cộng đồng vừa sức với bản thân” chỉ tương thích với yêu cầu cần đạt trong Chương trình môn Đạo đức lớp 1 và lớp 4.

- *Phẩm chất Trung thực* (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018):

+ Biểu hiện “Thật thà, ngay thẳng trong học tập, lao động và sinh hoạt hằng ngày; mạnh dạn nói lên ý kiến của mình” chỉ thể hiện trong yêu cầu cần đạt của Chương trình môn Đạo đức lớp 1.

+ Biểu hiện “Luôn giữ lời hứa; mạnh dạn nhận lỗi, sửa lỗi và bảo vệ cái đúng, cái tốt” chỉ tương thích với yêu cầu cần đạt trong Chương trình môn Đạo đức lớp 2, lớp 3 và lớp 5.

+ Biểu hiện “Không tự tiện lấy đồ vật, tiền bạc của người thân, bạn bè, thầy cô và những người khác” chỉ có yêu cầu cần đạt trong Chương trình môn Đạo đức lớp 1, lớp 4 đáp ứng.

+ Biểu hiện “Không đồng tình với các hành vi thiếu trung thực trong học tập và trong cuộc sống” chỉ thể hiện trong yêu cầu cần đạt của Chương trình môn Đạo đức lớp 1, lớp 2 và lớp 3.

Tương tự như phẩm chất Yêu nước, phẩm chất Trung thực cũng không có phẩm chất thành phần.

- *Phẩm chất Trách nhiệm* (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018):

+ Biểu hiện “Có ý thức sinh hoạt nền nếp” chỉ thể hiện trong yêu cầu cần đạt của Chương trình môn Đạo đức lớp 1, lớp 2 và lớp 5.

+ Biểu hiện “Có ý thức bảo quản, giữ gìn đồ dùng cá nhân và gia đình” chỉ tương thích với yêu cầu cần đạt trong Chương trình môn Đạo đức lớp 2.

+ Biểu hiện “Không bỏ thừa đồ ăn, thức uống; có ý thức tiết kiệm tiền bạc, điện nước trong gia đình” chỉ thể hiện trong yêu cầu cần đạt của Chương trình môn Đạo đức lớp 4, lớp 5.

+ Biểu hiện “Tự giác thực hiện nghiêm túc nội quy của nhà trường và các quy định, quy ước của tập thể; giữ vệ sinh chung; bảo vệ của công” tương thích với yêu cầu cần đạt trong Chương trình môn

Đạo đức lớp 1, lớp 2, lớp 3 và lớp 4.

+ Biểu hiện “Không gây mất trật tự, cãi nhau, đánh nhau” chỉ thể hiện trong yêu cầu cần đạt của Chương trình môn Đạo đức lớp 3.

+ Biểu hiện “Nhắc nhở bạn bè chấp hành nội quy trường lớp; nhắc nhở người thân chấp hành các quy định, quy ước nơi công cộng” tương thích với yêu cầu cần đạt trong Chương trình môn Đạo đức lớp 1, lớp 3 và lớp 4.

+ Biểu hiện “Có trách nhiệm với công việc được giao ở trường, ở lớp” chỉ thể hiện trong yêu cầu cần đạt của Chương trình môn Đạo đức lớp 3.

+ Biểu hiện “Có ý thức chăm sóc, bảo vệ cây xanh và các con vật có ích” chỉ tìm thấy yêu cầu cần đạt phù hợp trong Chương trình môn Đạo đức lớp 2.

+ Biểu hiện “Có ý thức giữ vệ sinh môi trường, không xả rác bừa bãi” chỉ thể hiện trong yêu cầu cần đạt của Chương trình môn Đạo đức lớp 2, lớp 4 và lớp 5.

+ Biểu hiện “Không đồng tình với những hành vi xâm hại thiên nhiên” chỉ thể hiện trong yêu cầu cần đạt của Chương trình môn Đạo đức lớp 5.

+ Biểu hiện “Tích cực tham gia các hoạt động tập thể, hoạt động xã hội phù hợp với lứa tuổi” chỉ thể hiện trong yêu cầu cần đạt của Chương trình môn Đạo đức lớp 2, lớp 4.

Như vậy, tất cả 5 phẩm chất đều thể hiện trong yêu cầu cần đạt của Chương trình môn Đạo đức cấp Tiểu học. Ở mỗi biểu hiện, sự thể hiện trong chương trình không liên tục từ lớp 1 đến lớp 5. Điều này cũng không phải là hạn chế lớn vì mỗi biểu hiện của phẩm chất xác định cho cuối cấp học. Vì vậy, nó có thể thể hiện ở lớp này hoặc lớp khác. Tuy nhiên, biểu hiện “Sẵn sàng tha thứ cho những hành vi có lỗi của bạn” thuộc phẩm chất Nhân ái không có yêu cầu cần đạt nào trong chương trình đáp ứng (Bùi Ngọc Diệp và cộng sự, 2024).

3.3. Sự đáp ứng của nội dung, yêu cầu cần đạt Chương trình môn Đạo đức cấp Tiểu học so với năng lực chung

a. Ưu điểm

Các năng lực chung: Tự chủ và tự học; Giao tiếp và hợp tác; Giải quyết vấn đề và sáng tạo là những năng lực mà tất cả môn học đều phải góp phần hình thành và phát triển. Chương trình môn Đạo đức cấp Tiểu học có một số yêu cầu cần đạt phù hợp với một số biểu hiện của các năng lực chung, cụ thể như sau:

- *Năng lực tự chủ và tự học* (Bộ Giáo dục và Đào

tạo, 2018):

+ Biểu hiện “Tự làm được những việc của mình ở nhà và ở trường theo sự phân công, hướng dẫn” của năng lực Tự chủ và tự học thể hiện trong yêu cầu cần đạt ở tất cả các lớp của Chương trình môn Đạo đức.

+ Biểu hiện “Có ý thức về quyền và mong muốn của bản thân; bước đầu biết cách trình bày và thực hiện một số quyền lợi và nhu cầu chính đáng” thể hiện trong yêu cầu cần đạt của Chương trình môn Đạo đức lớp 4.

+ Biểu hiện “Nhận biết và bày tỏ được tình cảm, cảm xúc của bản thân; biết chia sẻ tình cảm, cảm xúc của bản thân với người khác” tương thích với yêu cầu cần đạt trong Chương trình môn Đạo đức lớp 2.

+ Biểu hiện “Hoà nhã với mọi người; không nói hoặc làm những điều xúc phạm người khác” thể hiện trong yêu cầu cần đạt của Chương trình môn Đạo đức lớp 2, lớp 3, lớp 4 và lớp 5.

+ Biểu hiện “Bộc lộ được sở thích, khả năng của bản thân” thể hiện trong yêu cầu cần đạt của Chương trình môn Đạo đức lớp 3.

- *Năng lực Giao tiếp và hợp tác* (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018):

+ Biểu hiện “Biết cách kết bạn và giữ gìn tình bạn” tương thích với yêu cầu cần đạt trong Chương trình môn Đạo đức lớp 2, lớp 4.

+ Biểu hiện “Nhận ra được những bất đồng, xích mích giữa bản thân với bạn hoặc giữa các bạn với nhau; biết nhường bạn hoặc thuyết phục bạn” thể hiện trong yêu cầu cần đạt của Chương trình môn Đạo đức lớp 3.

b. Hạn chế:

- *Năng lực tự chủ và tự học:*

+ Các biểu hiện “Tìm được những cách giải quyết khác nhau cho cùng một vấn đề”; “Thực hiện được các nhiệm vụ khác nhau với những yêu cầu khác nhau”; “Biết tên, hoạt động chính và vai trò của một số nghề nghiệp; liên hệ được những hiểu biết đó với nghề nghiệp của người thân trong gia đình”; “Có ý thức tổng kết và trình bày được những điều đã học”; “Nhận ra và sửa chữa sai sót trong bài kiểm tra qua lời nhận xét của thầy cô”; “Có ý thức học hỏi thầy cô, bạn bè và người khác để củng cố và mở rộng hiểu biết”; “Có ý thức học tập và làm theo những gương người tốt” (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018) không có yêu cầu cần đạt nào trong chương trình môn Đạo đức đáp ứng.

- *Năng lực Giao tiếp và hợp tác:*

Ngoài biểu hiện “Biết cách kết bạn và giữ gìn tình bạn” và biểu hiện “Nhận ra được những bất đồng, xích mích giữa bản thân với bạn hoặc giữa các bạn với nhau; biết nhường bạn hoặc thuyết phục bạn” (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018) nội dung chương trình môn Đạo đức có yêu cầu cần đạt phù hợp còn các biểu hiện khác của năng lực Giao tiếp và hợp tác không có yêu cầu cần đạt nào trong chương trình môn Đạo đức đáp ứng.

- *Năng lực Giải quyết vấn đề và sáng tạo:*

Tất cả các biểu hiện của năng lực Giải quyết vấn đề và sáng tạo không thể hiện trong yêu cầu cần đạt của nội dung chương trình môn Đạo đức. Song, năng lực này sẽ được hình thành, phát triển thông qua quá trình dạy học vì trong SGK và trong cách thức tổ chức dạy học đạo đức đều có hoạt động xử lý tình huống. Mặc dù có một số biểu hiện của năng lực chung không thể hiện trong nội dung chương trình môn Đạo đức cấp tiểu học, tuy nhiên, các biểu hiện này có thể được hình thành, phát triển thông qua phương pháp dạy học, thông qua hoạt động học tập của học sinh. Ví dụ: thông qua việc chuẩn bị bài học, sưu tầm tư liệu cho các nội dung học tập sẽ hình thành, phát triển cho học sinh năng lực tự học; thông qua các hoạt động thảo luận nhóm, đóng vai, trò chơi, xử lý tình huống, dự án học tập... sẽ hình thành, phát triển cho học sinh các năng lực giao tiếp, hợp tác, giải quyết vấn đề và sáng tạo.

3.4. Sự đáp ứng của nội dung, yêu cầu cần đạt Chương trình môn Đạo đức cấp Tiểu học so với năng lực đặc thù

a. Ưu điểm

Chương trình môn Đạo đức cấp Tiểu học đáp ứng cả ba năng lực đặc thù (Điều chỉnh hành vi; Phát triển bản thân; Tìm hiểu và tham gia hoạt động kinh tế - xã hội). Cụ thể như sau:

- *Năng lực Điều chỉnh hành vi* (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018):

+ Thành tố “*Nhận thức chuẩn mực hành vi*”: Yêu cầu cần đạt từ lớp 1 đến lớp 5 trong Chương trình môn Đạo đức đều đáp ứng các biểu hiện của thành tố này.

+ Thành tố “*Đánh giá hành vi của bản thân và người khác*”: Yêu cầu cần đạt ở tất cả các lớp trong Chương trình môn Đạo đức đều phù hợp với biểu hiện “Thể hiện được thái độ đồng tình với cái thiện, cái đúng, cái tốt; không đồng tình với cái ác, cái sai, cái xấu”.

+ Thành tố “*Điều chỉnh hành vi*”: yêu cầu cần đạt từ lớp 1 đến lớp 5 trong Chương trình môn Đạo đức

đều đáp ứng các biểu hiện của thành tố này.

- *Năng lực Phát triển bản thân*: Yêu cầu cần đạt trong Chương trình môn Đạo đức đều đáp ứng cả ba thành tố của năng lực này. Tuy nhiên, mức độ phù hợp ở các lớp là khác nhau, cụ thể là:

+ Thành tố "*Tự nhận thức bản thân*" (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018): Biểu hiện "Nhận biết được một số điểm mạnh, điểm yếu của bản thân theo chỉ dẫn của thầy giáo, cô giáo và người thân" tìm thấy yêu cầu cần đạt phù hợp trong Chương trình môn Đạo đức lớp 3.

+ Thành tố "*Lập kế hoạch phát triển bản thân*" (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018): Các biểu hiện "Nêu được các loại kế hoạch cá nhân, sự cần thiết phải lập kế hoạch cá nhân, cách lập kế hoạch cá nhân"; "Lập được kế hoạch cá nhân của bản thân" tương thích với yêu cầu cần đạt trong Chương trình môn Đạo đức lớp 5.

+ Thành tố "*Thực hiện kế hoạch phát triển bản thân*" (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018): Biểu hiện "Thực hiện được các công việc của bản thân trong học tập và sinh hoạt theo kế hoạch đã đề ra với sự hướng dẫn của thầy giáo, cô giáo và người thân" được thể hiện trong yêu cầu cần đạt của Chương trình môn Đạo đức lớp 1, lớp 2, lớp 3 và lớp 5.

- *Năng lực Tìm hiểu và tham gia hoạt động kinh tế - xã hội*: Hầu hết các yêu cầu cần đạt trong Chương trình môn Đạo đức đều đáp ứng các thành tố của năng lực Tìm hiểu và tham gia hoạt động kinh tế - xã hội. Cụ thể như sau:

+ Thành tố "*Tìm hiểu các hiện tượng kinh tế - xã hội*": Biểu hiện "Bước đầu nhận biết được một số khái niệm cơ bản về xã hội và quan sát xã hội như: cá nhân, gia đình, xã hội, đất nước, tốt - xấu,..." được thể hiện trong yêu cầu cần đạt của Chương trình môn Đạo đức từ lớp 2 đến lớp 5; Biểu hiện "Bước đầu biết quan sát, tìm hiểu về gia đình, quê hương, đất nước, các hành vi ứng xử trong đời sống hằng ngày với sự giúp đỡ của thầy giáo, cô giáo và người thân" được thể hiện trong yêu cầu cần đạt của Chương trình môn Đạo đức ở tất cả các lớp; Biểu hiện "Nhận biết được vai trò của tiền; sự cần thiết phải bảo quản, tiết kiệm, sử dụng hợp lý tiền" được thể hiện trong yêu cầu cần đạt của Chương trình môn Đạo đức lớp 4, lớp 5 (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018).

+ Thành tố "*Tham gia hoạt động kinh tế - xã hội*": Biểu hiện "Bước đầu nêu được cách giải quyết và tham gia giải quyết được các vấn đề đơn giản, phù hợp với lứa tuổi về đạo đức, pháp luật, kỹ năng sống trong học tập và sinh hoạt hằng ngày" được thể hiện

trong yêu cầu cần đạt của Chương trình môn Đạo đức lớp 4, lớp 5; Biểu hiện "Có được cách cư xử, thói quen, nề nếp cơ bản, cần thiết trong học tập, sinh hoạt" phù hợp với yêu cầu cần đạt trong Chương trình môn Đạo đức ở tất cả các lớp; Biểu hiện "Tham gia các hoạt động phù hợp với lứa tuổi do nhà trường, địa phương tổ chức" được thể hiện trong yêu cầu cần đạt của Chương trình môn Đạo đức từ lớp 2 đến lớp 5 (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018).

b. *Hạn chế*

- *Năng lực Điều chỉnh hành vi*: Các biểu hiện "Nhận xét được tính chất đúng - sai, tốt - xấu, thiện - ác của một số thái độ, hành vi đạo đức và pháp luật của bản thân và bạn bè trong học tập và sinh hoạt"; "Nhận xét được thái độ của đối tượng giao tiếp; một số đặc điểm nổi bật của các thành viên trong nhóm để phân công công việc và hợp tác" thuộc thành tố "*Đánh giá hành vi của bản thân và người khác*" không có yêu cầu cần đạt nào trong Chương trình môn Đạo đức đáp ứng 2 biểu hiện này. Mặc dù nội dung Chương trình môn Đạo đức không có yêu cầu cần đạt đáp ứng các biểu hiện này, nhưng các biểu hiện này được hình thành, phát triển trong quá trình dạy học vì các bài học trong sách giáo khoa đều có hoạt động nhận xét hành vi.

- *Năng lực Phát triển bản thân*: Năng lực Phát triển bản thân có ít hơn so với năng lực Điều chỉnh hành vi, năng lực Tìm hiểu và tham gia hoạt động kinh tế - xã hội và không có sự phát triển liên tục ở các lớp. Cụ thể như sau:

+ Thành tố "*Tự nhận thức bản thân*": Biểu hiện "Nhận biết được một số điểm mạnh, điểm yếu của bản thân theo chỉ dẫn của thầy giáo, cô giáo và người thân" không tìm thấy yêu cầu cần đạt phù hợp trong Chương trình môn Đạo đức các lớp 1, 2, 4, 5 (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018).

+ Thành tố "*Lập kế hoạch phát triển bản thân*": Các biểu hiện "Nêu được các loại kế hoạch cá nhân, sự cần thiết phải lập kế hoạch cá nhân, cách lập kế hoạch cá nhân"; "Lập được kế hoạch cá nhân của bản thân" không tìm thấy yêu cầu cần đạt phù hợp trong Chương trình môn Đạo đức lớp 1, 2, 3, 4 (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018).

+ Thành tố "*Thực hiện kế hoạch phát triển bản thân*": Biểu hiện "Thực hiện được các công việc của bản thân trong học tập và sinh hoạt theo kế hoạch đã đề ra với sự hướng dẫn của thầy giáo, cô giáo và người thân" không tìm thấy yêu cầu cần đạt phù hợp trong Chương trình môn Đạo đức lớp 4; Biểu hiện "Có ý thức học hỏi thầy giáo, cô giáo, bạn bè, người khác

và học tập, làm theo những gương tốt để hoàn thiện, phát triển bản thân” không tìm thấy yêu cầu cần đạt phù hợp trong Chương trình môn Đạo đức ở tất cả các lớp (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018).

- *Năng lực Tìm hiểu và tham gia hoạt động kinh tế - xã hội*: Thành tố “*Tham gia hoạt động kinh tế - xã hội*”: Biểu hiện “*Đề xuất được phương án phân công công việc phù hợp; thực hiện được nhiệm vụ của bản thân; biết trao đổi, giúp đỡ thành viên khác để cùng nhau hoàn thành nhiệm vụ trong nhóm theo sự phân công, hướng dẫn*” không tìm thấy yêu cầu cần đạt nào trong Chương trình môn Đạo đức phù hợp (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018). Biểu hiện này sẽ được hình thành, phát triển trong quá trình học tập của học sinh.

Như vậy, qua rà soát cho thấy: các yêu cầu cần đạt trong Chương trình môn Đạo đức đều đáp ứng cả 3 năng lực đặc thù. Tuy nhiên, năng lực phát triển bản thân có ít hơn yêu cầu cần đạt trong chương trình đáp ứng. Năng lực Điều chỉnh hành vi và năng lực Tìm hiểu và tham gia hoạt động kinh tế - xã hội có một số biểu hiện không có yêu cầu cần đạt nào trong chương trình đáp ứng. Các biểu hiện này sẽ được hình thành, phát triển trong quá trình dạy học mà không thể hiện trong nội dung Chương trình.

3.5. Đề xuất điều chỉnh, bổ sung một số nội dung

3.5.1. Đề xuất điều chỉnh/bổ sung về phẩm chất

Qua rà soát các thành tố, biểu hiện của phẩm chất và yêu cầu cần đạt trong Chương trình môn Đạo đức cấp Tiểu học cho thấy cần bổ sung một số vấn đề sau:

Bổ sung các thành tố trong hai phẩm chất Yêu nước và Trung thực, vì hai phẩm chất này trong Chương trình tổng thể 2018 không có các thành tố mà chỉ có các biểu hiện (yêu cầu cần đạt). Điều này chưa đồng đẳng với các phẩm chất khác. Có thể bổ sung thành tố cho hai phẩm chất này như ở Bảng 1:

Bảng 1: Các thành tố trong hai phẩm chất Yêu nước và Trung thực (Nguyễn Thị Việt Hà và cộng sự, 2024)

Phẩm chất	Thành tố/phẩm chất thành phần
Yêu nước	1. Yêu thiên nhiên 2. Yêu gia đình, quê hương, đất nước
Trung thực	1. Trung thực với bản thân 2. Trung thực trong các mối quan hệ

Với phẩm chất yêu nước, bổ sung biểu hiện (yêu

cầu cần đạt) về yêu gia đình cho tương thích với các yêu cầu cần đạt của chủ đề “*Yêu thương gia đình*” thuộc mạch nội dung Yêu nước trong Chương trình môn Đạo đức cấp Tiểu học. Nếu không bổ sung yêu cầu cần đạt về yêu gia đình thì cần thay thế chủ đề “*Yêu thương gia đình*” trong Chương trình môn Đạo đức bằng một chủ đề khác cho tương thích với yêu cầu cần đạt của phẩm chất Yêu nước (Nguyễn Thị Việt Hà và cộng sự, 2024).

3.5.2. Đề xuất điều chỉnh/bổ sung nội dung, yêu cầu cần đạt của các chủ đề trong Chương trình môn Đạo đức cấp Tiểu học

Qua rà soát Chương trình môn Đạo đức cấp Tiểu học cũng như đặc trưng của dạy học đạo đức cho thấy cần điều chỉnh, bổ sung một số vấn đề sau: Bổ ý “*Yêu thương gia đình*” trong yêu cầu cần đạt “*Thực hiện được việc làm thiết thực, phù hợp với lứa tuổi thể hiện tình yêu quê hương; yêu thương gia đình; chăm sóc, bảo vệ vẻ đẹp thiên nhiên của quê hương; kính trọng, biết ơn những người có công với quê hương;...*” thuộc chủ đề “*Quê hương em*” - Đạo đức lớp 2 vì không phù hợp với chủ đề.

Bổ sung yêu cầu cần đạt trong chủ đề “*Kính trọng thầy giáo, cô giáo và yêu quý bạn bè*” ở lớp 2 và chủ đề “*Thiết lập và duy trì quan hệ bạn bè*” ở lớp 4 trong Chương trình môn Đạo đức để đáp ứng biểu hiện “*Sẵn sàng tha thứ cho những hành vi có lỗi của bạn*” của phẩm chất Nhân ái. Việc bổ sung này không làm thay đổi nội dung chủ đề vì bản thân các chủ đề này đã chứa đựng những biểu hiện đó.

Bổ sung thêm yêu cầu cần đạt về *giải quyết vấn đề* trong các chủ đề/bài học của Chương trình môn Đạo đức để đáp ứng biểu hiện “*Nêu được cách thức giải quyết vấn đề đơn giản theo hướng dẫn*” thuộc thành tố “*Đề xuất, lựa chọn giải pháp*” của năng lực Giải quyết vấn đề và sáng tạo (năng lực chung); đồng thời cũng đáp ứng được yêu cầu cần đạt “*Bước đầu nêu được cách giải quyết và tham gia giải quyết được các vấn đề đơn giản, phù hợp với lứa tuổi về đạo đức, pháp luật, kĩ năng sống trong học tập và sinh hoạt hàng ngày*” thuộc năng lực Tìm hiểu và tham gia hoạt động kinh tế - xã hội (năng lực đặc thù). Việc bổ sung yêu cầu cần đạt này cũng không làm thay đổi nội dung các chủ đề vì tất cả các bài học đạo đức trong chương trình đều sử dụng các tình huống để học sinh xử lý, giải quyết.

Bổ sung yêu cầu cần đạt về *nhận xét, đánh giá hành vi* trong các chủ đề của Chương trình môn Đạo đức để đáp ứng biểu hiện “*Nhận xét được tính chất đúng - sai, tốt - xấu, thiện - ác của một số thái độ,*

hành vi đạo đức và pháp luật của bản thân và bạn bè trong học tập và sinh hoạt” thuộc thành tố “*Đánh giá hành vi của bản thân và người khác*” của năng lực điều chỉnh hành vi. Việc bổ sung yêu cầu cần đạt này cũng không làm thay đổi nội dung chủ đề vì trong tất cả các bài học đạo đức đều có hoạt động Nhận xét hành vi.

Bổ sung thêm nội dung, yêu cầu cần đạt trong Chương trình môn Đạo đức cho phù hợp với năng lực Phát triển bản thân, bảo đảm sự phát triển liên tục ở các lớp đối với năng lực này (Nguyễn Thị Việt Hà và cộng sự, 2024).

4. Thảo luận

Kết quả nghiên cứu đã xác định được mỗi yêu cầu cần đạt của phẩm chất, năng lực chung và năng lực đặc thù được chuyển tải trong những yêu cầu cần đạt nào của Chương trình môn Đạo đức. Điều đó giúp xác định mức độ đáp ứng của nội dung, yêu cầu cần đạt của Chương trình môn Đạo đức với các phẩm chất, năng lực chung, năng lực đặc thù. Trên cơ sở đó, đề xuất những điều chỉnh/bổ sung để hoàn thiện chương trình. Kết quả của nghiên cứu có ý nghĩa trong bối cảnh Chương trình Giáo dục phổ thông 2018 triển khai hết một chu trình và đang trong quá trình phát triển, hoàn thiện chương trình. Tuy nhiên, nghiên cứu mới chỉ tiến hành ở cấp độ chuyên gia nên kết quả nghiên cứu có thể còn mang

tính chủ quan. Trong tương lai, để tiếp tục phát triển và hoàn thiện chương trình cần có những nghiên cứu, khảo sát trên quy mô rộng hơn.

5. Kết luận

Thông qua việc rà soát chương trình, nhóm nghiên cứu nhận thấy: Chương trình môn Đạo đức cấp Tiểu học có kết nối chặt chẽ với Chương trình Giáo dục phổ thông tổng thể trong định hướng phát triển các phẩm chất chủ yếu, năng lực chung và năng lực đặc thù của môn học. Yêu cầu cần đạt của Chương trình môn Đạo đức cấp Tiểu học phản ánh được hầu hết yêu cầu cần đạt về phẩm chất chủ yếu, yêu cầu cần đạt của năng lực đặc thù và một số yêu cầu cần đạt của năng lực chung. Tuy nhiên, để chương trình hoàn thiện hơn cần phải bổ sung thành tố cho phẩm chất yêu nước và phẩm chất trung thực; bổ sung một số yêu cầu cần đạt về phẩm chất co tương thích với nội dung chương trình môn học và điều chỉnh, bổ sung thêm yêu cầu cần đạt trong nội dung Chương trình môn Đạo đức cho phù hợp hơn với các biểu hiện của phẩm chất, năng lực chung, năng lực đặc thù.

Lời cảm ơn: Bài viết thuộc sản phẩm của Nhiệm vụ theo chức năng 2024: “Nghiên cứu, rà soát Chương trình môn Đạo đức, Hoạt động trải nghiệm cấp Tiểu học trong Chương trình Giáo dục phổ thông 2018” - Mã số V2024 - 17TX.

Tài liệu tham khảo

- Bộ Giáo dục và Đào tạo. (2018). *Chương trình Giáo dục phổ thông - Chương trình tổng thể*.
- Bộ Giáo dục và Đào tạo. (2018). *Chương trình Giáo dục phổ thông môn Giáo dục công dân*.
- Bùi Ngọc Diệp và các cộng sự. (2024). *Nghiên cứu xây dựng chuẩn đánh giá năng lực và phẩm chất học sinh trong môn Đạo đức và Hoạt động trải nghiệm cấp Tiểu học theo Chương trình Giáo dục phổ thông 2018*, Đề tài cấp Bộ - Mã số: CT.2022.10.VKG.05.
- Nguyễn Thị Việt Hà và các cộng sự. (2024). *Nghiên cứu*

- xây dựng chuẩn đánh giá năng lực và phẩm chất học sinh trong môn Giáo dục công dân cấp Trung học cơ sở, môn Giáo dục Kinh tế và Pháp luật cấp Trung học phổ thông theo Chương trình Giáo dục phổ thông 2018*, Đề tài cấp Bộ - Mã số: CT.2022.10.VKG.14.
- Nguyễn Thị Việt Hà và các cộng sự. (2024). *Nghiên cứu, rà soát Chương trình môn Đạo đức, Hoạt động trải nghiệm cấp Tiểu học trong Chương trình Giáo dục phổ thông 2018* - Mã số V2024 - 17TX.